

סקירת נושאים עיקריים

ממדי סבל האזרחים במהלך המבצע הצבאי הישראלי (27 בדצמבר – 18 בינואר) אינם ניתנים לשיעור. בשובו מביקור בעזה אמר ג'והן הולמס, סגן מזכ"ל האו"ם לעניינים הומניטריים: "ההרס שראיתי היה מזעזע, מבחינה אנושית וחומרית כאחד. לממדי אובדן החיים והפגיעה באוכלוסייה האזרחית יהיו לבטח השפעות ארוכות טווח על איכות החיים הפיזית והנפשית של האוכלוסייה הפלסטינית בעזה. נפגעו כל תחומי החיים והפרנסה".

כתוצאה משלושת השבועות בהן הפציצה ישראל, כמעט ללא הפוגה, מן האוויר, ירתה פגזי ארטילריה וביצעה פעולות קרקעיות, נהרגו 1,440 בני אדם ו-5,380 נוספים נפצעו, לפי נתוני משרד הבריאות הפלסטיני בעזה (MoH). למרות שמספרם המדויק של האזרחים שנהרגו או נפצעו עדיין אינו ידוע, כמעט מחציתם היו נשים וילדים.

עקב הסגירה ההרמטית של גבולות הרצועה, העדר מקלטים נאותים ומערכות התראה לא היה לאוכלוסייה האזרחית ברצועת עזה מקום מבטחים במהלך המבצע הצבאי. בנוסף, פעולות צבאיות היקשו מאוד על צוותי ההצלה בחילוץ הפצועים.

המצב ההומניטרי התדרדר במהירות מתחילת הלחימה: מאות אלפים מתושבי עזה נעקרו מבתיהם בשלב כלשהו של העימות, כתוצאה מנזק או הרס שנגרמו לבתיהם, או מחמת הפחד; לאיש מתושבי עזה לא היו מים זורמים מדי יום במהלך שלושת השבועות של המבצע; בשיא הקרבות נותרו רוב תושבי עזה ללא חשמל, כתוצאה מנזק לרשתות וממחסור בדלק להפעלת תחנת הכוח; למרות שטף האספקה הרפואית שהוזרם לעזה התקשתה מערכת הבריאות להתמודד עם המספר הרב של פציעות חמורות ומורכבות; הפרנסה, שנפגעה ממילא כתוצאה מ-18 חודשי המצור שקדמו למבצע, נשחקה עוד יותר עם מותם או פציעתם של המפרנסים, ההרס שנגרם לבתים ולמקומות העבודה והנזק לתעשיות החקלאות והדייג.

חייהם של כמיליון ישראלים החיים בטווח 40 ק"מ מגבול רצועת עזה הופרעו וסוכנו ע"י ירי מתמשך של טילים ופצמ"רים שירו קבוצות פלסטיניות חמושות. כתוצאה מכך נהרגו 3 אזרחים ישראליים ו-183 נפצעו, על פי נתוני "מגן דויד אדום" הישראלי.

על בסיס הערכת צרכים מהירה שנערכה, עם תום העימות, ע"י ארגונים הומניטריים הושקה כ-2 בפברואר מגבית חירום לאיסוף 613 מיליון דולר למען עזה. תוכנית אסטרטגית זו, המשלבת יותר מ-100 ארגונים לא ממשלתיים ו-80 פרויקטים של האו"ם נועדה לספק את

אונר"א, מרכז החלוקה במחנה החוף, 16 ינואר 2009

הצרכים ההומניטריים הדחופים וצרכי השיקום הראשוניים של תושבי עזה.

אולם ההגבלות הנמשכות על מעבר סחורות ובני אדם לרצועת עזה, מהוות עיכוב משמעותי ביישום התוכנית. למרות שמספר המשאיות הטעונות שנכנסו לרצועת עזה בינואר עלה על מספרן בחודשיים הקודמים, עדיין אין בכך כדי לספק את הצרכים. על מנת ליצור שיפור משמעותי במצב ההומניטרי, חיוני להגדיל את מספר סוגי הסחורות המוכנסות לעזה ואת כמותן בצירוף לפתיחת כל המעברים, במיוחד מעבר קרני. נחוצים במיוחד - חלפים, דלק, מלט וחומרי בניין אחרים. כמו כן הכרחית הענקת היתר כניסה מקיף לרצועת עזה, ללא עיכובים, לכלל העובדים ההומניטריים, כולל עובדי ארגונים לא ממשלתיים.

בנוסף חשוב לבחון כיאות האשמות על הפרות של המשפט הבינלאומי ההומניטרי, שפגעו בהגנה על אזרחים במהלך הקרבות. בעקבות ביקורו ברצועת עזה הדגיש מזכ"ל האו"ם, באן קי-מון: "יש להשיב על כנו כבוד בסיסי כלפי אזרחים. חייבת להיפתח חקירה מעמיקה בנושא של הרג אזרחים, מתן הסברים מקיפים ובמקום שנדרש - לקיחת אחריות"¹.

בגדה המערבית היו הפגנות רבות נגד הפעולה הצבאית הישראלית, שכתוצאה מהן נהרגו שלושה פלסטינים ונפצעו 130. כמו כן, לראשונה מאז אוקטובר 2003 הכריזו הרשויות בישראל על שטחים נוספים שבין הקו הירוק לגדר - בנפות חברון, חלקים מסלפית, רמאללה ירושלים וצפון בית לחם - כעל שטח צבאי סגור ("מרחב התפר"), פעולה שעוררה דאגה בלב האוכלוסייה שתושפע מכך. מעוררת דאגה היא גם הסבירות כי שנת 2009 תהיה השנה השנייה ברציפות של בצורת חריפה באזור, עובדה שתפגע קשה, מבחינה הומניטרית, באוכלוסיות פגיעות.

רצועת עזה

מבצע "עופרת יצוקה": אזרחים משלמים את מחיר העימות

נפגעים פלסטיניים (עימות ישיר)

מצב האוכלוסייה האזרחית ברצועת עזה, במהלך המבצע הצבאי הישראלי "עופרת יצוקה", שופך אור על פגיעות היתר של אזרחים בתקופות מלחמה. המבצע שפתח בו הצבא הישראלי ב-27 בדצמבר נמשך עד ה-18 בינואר, כאשר גם ישראל וגם הקבוצות הפלסטיניות החמושות הכריזו באורח חד-צדדי על הפסקות אש נפרדות.

שלושה גורמי מפתח תרמו לפגיעות באזרחים: ראשית, צפיפות האוכלוסייה ברצועת עזה היא מן הגבוהות בעולם (3,881 בני אדם לקמ"ר), עובדה המגבירה את הסיכון שכל התקפה תביא למות אזרחים או לפגיעתם ותגרום נזק לרכוש אזרחי. שנית, ברצועת עזה אין מערכת התראה ומקלטים מפני הפצצות, המיועדים להזהיר את האוכלוסייה האזרחית ולהגן עליה. שלישית, גבולות רצועת עזה היו סגורים הרמטית במהלך העימות, עובדה שמנעה מאזרחים את האפשרות להימלט למקום מבטחים.²

במהלך 22 הימים של המבצע סכנה האוכלוסייה בעזה הפצצות אינטנסיביות מן האוויר, כמעט ללא הפוגה, הפגזות ארטילריה ופעולות קרקעיות, כתוצאה מהם נהרגו 1,440 בני אדם ו-5,380 אחרים נפצעו, זאת לפי נתוני משרד הבריאות הפלסטיני בעזה (MoH). מספר הנפגעים מבין האזרחים שלא היו מעורבים בלחימה, מזעזע. בעוד שמספר האזרחים הגברים שנהרגו ונפצעו עדיין אינו ידוע, מנתוני משרד הבריאות הפלסטיני בעזה עולה כי כמעט מחצית הנפגעים (47%) הם ילדים (431 הרגים ו-1,8872 פצועים) ונשים (114 הרגות ו-800 פצועות).

יותר פלסטינים נהרגו ברצועת עזה במהלך שלושת השבועות של המבצע הצבאי מאשר בכל תקופת האינתיפאדה הראשונה (דצמבר 1987 - ספטמבר 1993) (אם לא הגבוה ביותר) של נפגעים ביום בכל השטח הפלסטיני הכבוש מאז 1967: 230 הרגים ו-520 פצועים. 207 מההרגים באותו יום היו נשים וילדים, לפי נתוני MoH. סיבה מרכזית למספר הנפגעים הרב היא שעת התחלת הגל הראשון של תקיפות מן האוויר - 11.30 לפנה"צ. בשעה זו הרחובות צפופים בדרך כלל וילדים מחליפים משמרות בבתי"ס. בהצהרת מזכ"ל האו"ם באן-קי-מון, 28 בדצמבר, גינה המזכ"ל את מה שהגדיר כ"שימוש מופרז בכוח" מצד הישראלים.⁵

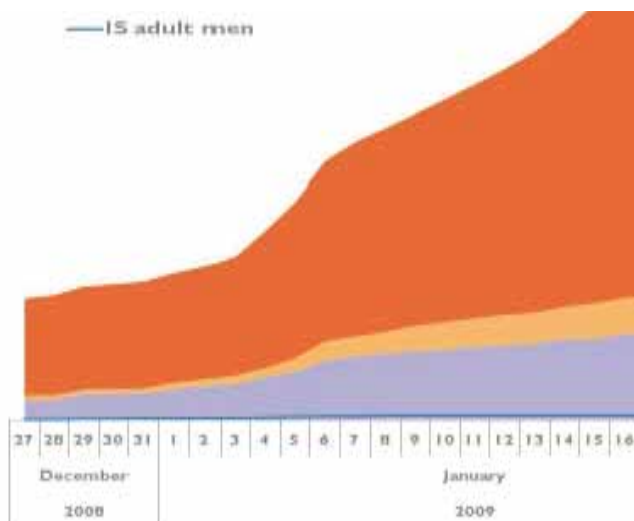
בסקירה בפני מועצת הביטחון אמר סגן מזכ"ל האו"ם

לעניינים הומניטריים, ג'והן הולמס: "בהתחשב בהיקפו ובאופיו של הנזק ואובדן החיים, עולים חששות מובנים בנוגע לאי כיבוד נרחב יותר של המשפט הבינלאומי ההומניטרי, במיוחד בכל הנוגע להבחנה ולמידתיות".⁶ מקרים רבים שציינה OCHA בדיווחיה היומיים משקפים חששות אלה, כולל המקרים הבאים:

- ב-3 בינואר ירה מטוס של חיל האוויר הישראלי טיל לעבר מסגד אל מקדמה, מזרחית לפרויקט בית להייה, בשעה שהיו בו מתפללים רבים. כתוצאה מכך נהרגו 15 בני אדם ו-30 נפצעו. לא ניתנה כל אזהרה קודם לתקיפה וצה"ל לא סיפק לה סיבה.
- ב-5 בינואר פגעו פגזים ישראלים בבניין בזייתון, בלב העיר עזה, והרגו 22 פלסטינים, בתוכם 9 ילדים. לפי עדויות שונות שאספה OCHA יותר ממאה אזרחים פלסטיניים הוכנסו לבניין יום קודם לכן ע"י חיילי צה"ל ונצטוו להישאר בו. בזמן ההתרחשות טען דובר צה"ל שלא ידוע לו על התקרית.
- ב-6 בינואר ירה כוח של צה"ל מספר פגזי מרגמה שנחתו מחוץ לבי"ס של אונר"א, ששימש כמקלט חירום ליותר מ-1,300 אזרחים במחנה הפליטים ג'בליה. לפי אונר"א נהרגו בהתקפה יותר מ-40 בני אדם, ביניהם אחדים שביה"ס סיפק להם מקלט, בשעה שעמדו מחוץ לחצר. על פי דיווחי התקשורת הישראלית, חקירה פנימית שערכו כוחות הצבא הישראליים מעלה כי הפגזים שוגרו לבניין סמוך ממנו נורו לכאורה טילים ע"י חמושים פלסטינים, ואחד מן הפגזים החטיא את המטרה.⁷

נכון לסוף ינואר נשמרת הפסקת האש החד-צדדית, שהכריזו ישראל והקבוצות הפלסטיניות החמושות, באופן חלקי בלבד. תקריות של ירי טילים לעבר ישראל מצד חמושים פלסטיניים, כמו גם תקיפות מן האוויר ותקיפות קרקעיות מצד הצבא הישראלי התרחשו כמעט על בסיס יומי וגרמו למותם ולפגיעתם של מספר פלסטינים.

תרשים מס' 1: אבולוצית מספר ההרגים במהלך הסכסוך

מקלט חירום של אונר"א, בית הספר היסודי לכנים ג'באליה

נפגעים ישראלים

במהלך 22 ימי הלחימה, כמיליון ישראלים החיים בטווח 40 ק"מ מגבול רצועת עזה היו נתונים תחת איום ושגרת חייהם שובשה כתוצאה מירי מתמשך של טילים ופצצות מרגמה שנורו ע"י קבוצות פלסטיניות חמושות. על פי מגן דויד אדום (החברה הלאומית של הצלב האדום הבינלאומי בישראל) 1,180 אתרים בדרום ישראל נפגעו מטילים ואש מרגמות. רבים מאתרים אלה נמצאים באזורים בנויים, כולל ערים כבאר שבע, אשקלון, אשדוד, שדרות וקריית גת. כתוצאה מהירי נהרגו 3 ישראלים ו-182 נפצעו, על פי מד"א. סגן מזכיר האו"ם לעניינים הומניטריים, ג'והן הולמס, הגדיר תקיפות אלה כ"ירי ללא אבחנה" וכ"הפרה ברורה של המשפט הבינלאומי ההומניטרי"⁸.

על פי משרד החוץ הישראלי נהרגו במהלך המבצע הצבאי, בנוסף לאזרחים שנפגעו, עשרה חיילים (ארבעה מהם בתקרית "אש ידידותית") ועוד 336 חיילים נפצעו.

עשרות אלפי עקורים בתוך רצועת עזה

במהלך העימות נעקרו מבתיהם עשרות אלפי פלסטינים. "אל מיזאן" ארגון זכויות אדם לא ממשלתי, מעריך כי נכון ל-15 בינואר היו ברצועת עזה לפחות 200,000 עקורים. מסקר שנערך מיד לאחר הפסקת האש עולה כי 37% עד 38% מתושבי עזה, כלומר יותר מחצי מיליון בני אדם, ברחו מביתם, לפחות לזמן קצר, בשלב כלשהו של הלחימה⁹. הסקר העלה כי כל העקורים, שברחו מבתיהם בחיפוש אחר מקום מבטחים, עשו זאת מתוך פחד מהפצצות (בעקבות עלוני אזהרה שפיזר הצבא הישראלי מן האוויר או שיחות אזהרה אישיות בטלפון) או בגלל נזק או הרס שנגרמו לבתיהם.

בעוד רובם המכריע של העקורים שהו עם קרובים או חברים, אלה שלא מצאו משפחה מארחת שוכנו בבתי הספר של אונר"א, שהפכו למקלטי חירום. זרם העקורים שהגיעו למקלטים גדל באופן דרמטי לאחר תחילת המבצע הקרקעי הישראלי ב-3 בינואר. בין ה-3 ל-5 בינואר עלה מספר העקורים במקלטי אונר"א מ-1,200 ליותר מ-14,000 בני אדם, והמשיך לעלות במשך השבועיים הנוותרים של הלחימה. ב-17 בינואר, ממש לפני תחילת הפסקת האש, סיפקה אונר"א מחסה לכמעט 51,000 עקורים ב-50 מקלטי חירום. המקלטים לא היו ערוכים לשכן מספר אנשים כה רב. מקלטים רבים התרוקנו במהירות תוך ימים אחדים, כאשר משפחות העקורים שבו לבתיהן או מצאו משפחות מארחות. בסוף ינואר נותרו רק כ-500 בני אדם ב-3 מקלטים של אונר"א.

עיכוב חמור בפינוי הפצועים

לתוצאותיהם המחרדות של ההפצצות והמבצעים הצבאיים על האוכלוסייה האזרחית בעזה נוספו קשיים עימם התמודדו צוותי רפואה והצלה אשר ניסו להגיע לפצועים ופנותם. בעייה זו שהתעוררה מיד עם ראשית הלחימה, החמירה באופן משמעותי במהלך ארבעת הימים שלאחר תחילת המבצע הקרקעי (7-3 בינואר) בתקופה זו כשלו כל מאמצי הצלב האדום הבינלאומי (ICRC) והסהר האדום הפלסטיני (PCRS) להגיע לתיאום עם כוחות הצבא הישראלי בדבר גישה לשטחים מסביב לעיר עזה וצפון הרצועה.

כתוצאה מכך, עשרות אזרחים פצועים נאלצו לחכות במשך מספר ימים לפינויים, לעתים ברחוב או תחת הריסות בתיהם. על פי PCRS אחדים מהחולים מתו בעודם מחכים לטיפול רפואי¹⁰. חומרת העיכוב בפינוי הפצועים התבררה ביומיים שלאחר הפסקת האש, בהם חילצו צוותים של ICRC/PCRS גופות, אחדות מהן במצב ריקבון מתקדם.¹¹

אחד מן המקרים שתועדו בפירוט היה מניעת גישה למספר פצועים באזור זייתון, בעיר עזה, במשך ארבעה ימים. כאשר הותרה הגישה פינו צוותי ההצלה של הצלב האדום הבינלאומי והסהר האדום הפלסטיני (ICRC/PCRS) 18 פצועים ועוד 12 בני אדם במצב של תשישות קיצונית. בשל חומות העפר שהקימו כוחות הצבא הישראלי מסביב לאזור, הובאו הפצועים לאמבולנסים באמצעות עגלה רתומה לחמור. ה-ICRC קבע כי: מקרה זה ישראל לא מילאה את חובתה, על פי המשפט הבינלאומי ההומניטרי, לפינוי פצועים ולטיפול בהם¹².

(למידע בנושא צוותים ומתקנים רפואיים שנפגעו במהלך העימות עיינו בסעיף "בריאות" בהמשך).

נשימה ועויות גרון, אשר יתכן ונגרמו ע"י זרחן לבן. חשש הובע גם עקב דיווחים על שימוש בכפייה ארטילריה של 155 מ"מ ובפצצות מצרר של 122 מ"מ. הראשונים גורמים לפגיעות הדף ולרסיסים בשטח נרחב, עד לטווח של 300 מ', על פי HUMAN RIGHTS WATCH נעשה שימוש בכפייה ארטילריה כבדה אלה בעיר עזה¹⁹. פצצות המצרר הן תחמושת נגד בני אדם הנורה בדרך כלל מטנק ומתפוצצת באוויר תוך שהיא מפזרת 5,000-8,000 של חיצים זעירים על שטח שרוחבו כ-300 מ' ואורכו 100 מטרים. אמנסטי מצאה עדויות לשימוש בפצצות בערים ובאזורים כפריים בצפון רצועת עזה.²⁰

מיקום מטרות צבאיות בלב אוכלוסיה אזרחית

פגיעותה של האוכלוסייה האזרחית הוחרפה במהלך העימות כתוצאה ממנהגן של קבוצות פלסטיניות חמושות לירות טילים לעבר ישראל מאתרים המצויים באזורים המאוכלסים בצפיפות. נהוג זה חשף את האזרחים המתגוררים בסמוך לאתרי שיגור או מאגרי נשק לסכנת התקפה מצד הכוחות הישראליים.

"משתפי פעולה" לכאורה הוצאו להורג או עברו התעלות בידי קבוצות פלסטיניות חמושות

מקורות שונים דיווחו כי עשרות פלסטינים שנאשמו ב"שיתוף פעולה" הוצאו להורג בידי אנשי שירותי הביטחון הפלסטיניים וחמושים רעולי פנים במהלך שלושת השבועות של הלחימה. המרכז הפלסטיני לזכויות אדם (PCHR) דיווח כי תיעד הוצאות להורג של 32 פלסטינים מתוכם 17 אסירים או עצורים שנמלטו ממתקן הכליאה המרכזי בעזה, שהופצץ ע"י חיל האוויר הישראלי ב-28 בדצמבר²¹. הארגון מצטט את דובר משרד הפנים הפלסטיני בעזה שהודה כי הוצאו להורג "משתפי פעולה אחדים עם הכיבוש (הישראלי)". כמו כן תיעדה PCHR עשרות מקרים נוספים, בהם אנשים שנחשדו כמשתפי פעולה נעצרו באופן שרירותי ולאחר מכן הוכו קשות ועונו.²²

המצור על רצועת עזה נמשך למרות שיפור קל הייבוא עדיין אינו מספיק

למרות שהעימות התרחש ב-18 הימים הראשונים בינואר, אין עלייה משמעותית במספר המשאיות הטעונות שכניסתן לרצועת עזה הותרה, לעומת שני החודשים הקודמים: 3,053 משאיות טעונות נכנסו לעזה, ממוצע של 122 משאיות ביום. פי שלושה ופי חמישה בהשוואה לדצמבר (35) ולנובמבר 2008 (23 משאיות טעונות).

מתקנים ועובדים הומניטריים לא זכו להגנה נאותה

סוכנויות האו"ם וארגונים הומניטריים לא ממשלתיים המשיכו בפעילותם למרות הסיכון. במהלך שלושת השבועות של העימות נהרגו תוך מילוי תפקידם 5 מעובדי אונר"א ושלושה קבלנים ו-11 עובדים ו-4 קבלנים נוספים נפצעו; דווח על ארבע תקריות ירי על שיירות סיוע; לפחות 53 מבנים של האו"ם ניזוקו, 28 מתוכם במהלך שלושת ימי הלחימה הראשונים.

באחת התקריות החמורות ביותר, שהתרחשה בבוקר ה-15 בינואר, ספג המתחם המרכזי של אונר"א פגיעה ישירה מפגזים ישראליים. כתוצאה מהפגיעה נשרף מחסן הסיוע ומאות טונות של מצרכי מזון ותרופות הושמדו, חלקם יועדו לחלוקה בו ביום. לו נפגעו מיכליות הדלק של אונר"א שחנו במתחם הייתה הדליקה חמורה אף יותר. בעקבות הפגיעה נאלצו 700 הפלסטינים שמצאו מקלט במקום להתפנות. על פי מנהל פעולות אונר"א בעזה, ג'והן קינג, הכילו הפגזים שפגעו במתחם זרחן לבן¹³ (WP). התקרית אירעה למרות ההבטחות שנתן צה"ל לאונר"א לפני התקיפה, כי הבניין לא ייפגע. לאחר ביקור בבניין אמר מזכ"ל האו"ם באן קי-מוון: "אני מזועזע... זו התקפה שערווייתית ובלתי מתקבלת בעליל על האו"ם".¹⁴

סיכון אזרחים עקב שימוש בסוגי נשק מסוימים

השימוש שעשו כוחות הצבא הישראליים (על פי דיווחים) בזרחן לבן (WP) MUNITION, בארטילריה כבדה ובפצצות מצרר בהתקפות על אזורים בנויים, העלה את הסיכון לפגיעה באוכלוסייה האזרחית באופן משמעותי. המשותף לשלושת סוגי הנשק הוא שכאשר הם מתפוצצים אין הם פוגעים בנקודה מסוימת אלא בשטח נרחב והשפעתם על הבריאות היא הרסנית. בעוד שאף אחד מסוגי נשק אלה אינו אסור במפורש על פי המשפט הבינלאומי ההומניטרי (IHL) השימוש בהם חייב להיות במסגרת חוקי ההתנהגות בעת לחימה, כולל האיסור על תקיפות ללא הבחנה.¹⁵

על פי התקשורת הישראלית הודה צה"ל כי השתמש בשני סוגי תחמושת המכילים זרחן לבן, והחל לחקור שימוש לא נאות בהם באזור בית להייה¹⁶. ארגוני זכויות אדם טוענים כי הצבא הישראלי השתמש בזרחן לבן גם באזורים בנויים נוספים ברצועת עזה¹⁷. ראש היחידה לכלי הנשק בצלב האדום הבינלאומי (ICRC) מצייין כי זרחן לבן "מסוגל לגרום לפציעות נוראות ומכאיבות או למוות אטי בייסורים"¹⁸. בתי"ח אחדים ומספר מרפאות בעזה דיווחו כי טיפלו בפצועים עם כוויות חמורות, קשיי

האיסור על ייבוא דלק תעשייתי וסולר במהלך כל ינואר, למעט 92,000 ליטרים של סולר לצרכי אונר"א.

התעלות בגבול רפיח-מצריים הופצו מן האוויר במהלך שלושת השבועות של המבצע הצבאי. כתוצאה מכך דווח כי אינן תפעוליות אם בגלל ההרס ואם בגלל הסכנה שבהפעלתן. לאחר הפסקת האש חזרו אחדות מן המנהרות לפעול, תוך סיכון, כדי לספק לשוק סחורות שלא ניתן לספקן בדרך אחרת, כולל דלק. המנהרות מהוות עורק חיים חשוב בכלכלת רצועת עזה, ומספקות סחורות שנאסר לייבאן דרך המעברים.

הגבלות חמורות על כניסת עובדי ארגונים בינלאומיים לא ממשלתיים (INGOs) לרצועת עזה

מאז הפסקת הלחימה התירו השלטונות הישראליים כניסה לרצועת עזה רק לקומץ אזרחים זרים העובדים בסוכנויות הסיוע. מתוך 178 בקשות, הידועות ל-OCHA, שהגישו INGOs (NGOs שונים במהלך ינואר הותרה הכניסה בסוף החודש רק ל-18 עובדים, לבקשות האחרות לא נתקבלה תשובה. הבקשות שאושרו מתייחסות רק לעובדי ארגונים בינלאומיים לסיוע רפואי. בנוסף, נכנסו דרך מצרים במהלך ינואר שישה עובדי INGOs בתחום הבריאות ומספר טכנאים האמונים על פינוי תחמושת נפל (UXO). הרשויות הישראליות מסרו כי העיכוב בטיפול נובע מהעדיפות שניתנה לעובדי רפואה בארגונים לא ממשלתיים והביקוש העצום להיתרי כניסה לרצועת עזה לשם עריכת סקירות דחופות.

הפרנסה המצומצמת נשחקה עוד יותר בעקבות המבצע הצבאי הישראלי

22 ימי הלחימה התרחשו על רקע פרנסה שכבר נשחקה ב-18 חודשי המצור: הסגר גרם למצב ללא תקדים של עוני (80%) ואבטלה (45%)²³; המגדן הפרטי כמעט שותק בשל האיסורים הייצוא ואיסור על כמעט כל הייבוא

בינואר נכנסו 273 משאיות טעונות לרצועת עזה דרך מעבר רפיח, רובן הכילו ציוד רפואי. לראשונה מאז ספטמבר 2005 הוכנסו סחורות לעזה דרך מעבר רפיח. האיסור על יצוא מרצועת עזה עודו בתוקף. למרות זאת רמת הייבוא הכללית אינה מגיעה לזו שלפני המצור - ממוצע יומי של 475 משאיות טעונות במאי 2007 - ואינה עונה על צרכי השוק. מרכז הסחר הפלסטיני מעריך כי כדי לאושש את הכלכלה יש להתיר באופן מיידי כניסה של לפחות 850 משאיות טעונות ביום ולחדש את הייצוא.

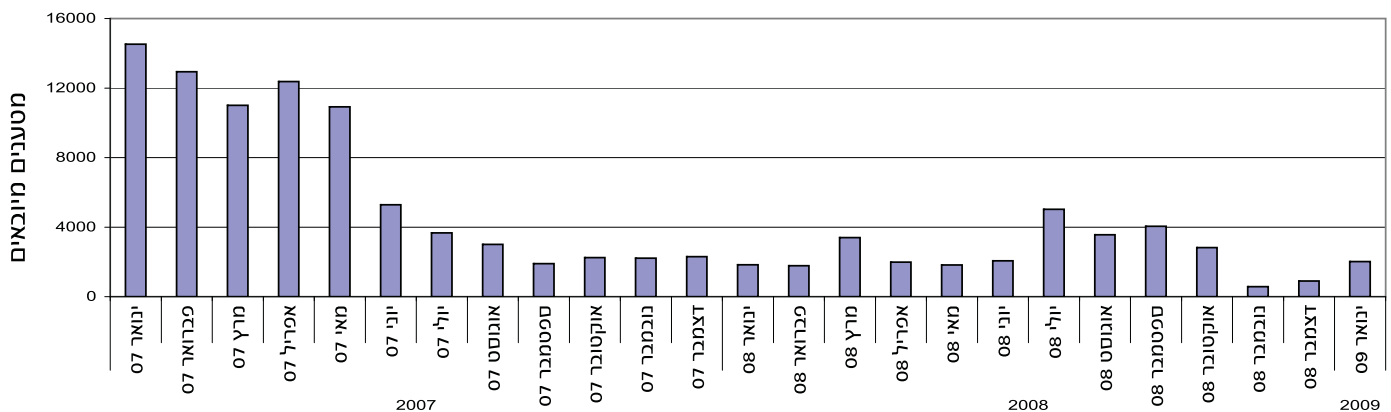
סך כל הייבוא בינואר הורכב ב-79% של מצרכי מזון ו-12% של ציוד רפואי, אולם עדיין מוטל איסור כמעט גורף על ייבוא חלפים לתשתיות מים, ביוב ותעשייה. כמעט מחצית מהמשאיות הטעונות (47%) יובאו ע"י סוכנויות לסיוע הומניטרי.

שרוול המסוע במעבר קרני, המשמש לייבוא גרעינים, נפתח רק ל-10 ימים במהלך ינואר, מרביתם לאחר הפסקת האש ב-18 בינואר.

סגירת המתקן במשך מרבית ימי העימות יצרה מחסור חמור בגרעיני חיטה, שגרם לשיתוקן של מרבית טחנות הקמח ברצועת עזה. פתיחתו המחודשת של שרוול המסוע אפשר ייבוא של כ-12,000 טונות גרעיני חיטה, לעומת 5,000 טונות בדצמבר. עלייה זו אפשרה את הפעלתן מחדש של חמש מתוך שש הטחנות ברצועת עזה, ששותקו עקב מחסור בגרעיני חיטה. טחנה אחת בצפון רצועת עזה, שניזוקה מהפצצות, עדיין אינה פועלת.

מעבר נחל עוז היה פתוח 11 ימים בינואר, מרביתם לאחר הפסקת האש. ייבוא גז לבישול, שהושעה כמעט לגמרי בדצמבר 2008, הותר מחדש בהיקף של כ-915 טונות. כמות זו מהווה רק חלק מהתצרוכת החודשית המוערכת בכ-7,500 טונות. הזמינות המוגבלת של גז לבישול בצירוף השיפור באספקת החשמל (ראו להלן) אפשרו את פתיחתן של המאפיות ברצועת עזה, במהלך השליש האחרון של ינואר. בניגוד לגז לבישול נמשך

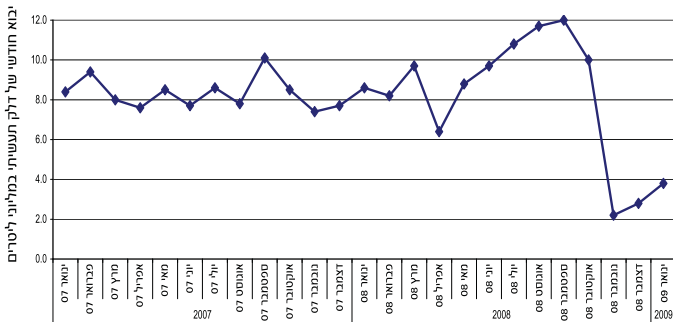
תרשים מס' 2: סך כל הייבוא החודשי לעזה דרך המעברים המסחריים

בעקבות הפסקת האש הצליחה תחנת הכוח להגביר בהדרגה עד לרמה של MW 60-65 – כשני שלישי מההספק המרבי. אולם גם עם חידוש האספקה מקבלים רבים מתושבי רצועת עזה חשמל רק לסירוגין: בעיר עזה ובאזור צפון הרצועה יש הפסקות חשמל בנות 8 שעות כשלוש פעמים בשבוע. למרות שקווי המתח תוקנו, משקי בית רבים עדיין מנותקים מרשת החשמל כתוצאה מליקויים ברשת המקומית. אספקת החשמל המוגבלת פגעה בפעולת רשתות המים והביוב, כמו גם במתקנים רפואיים. (ראו להלן).

תרשים מס' 3: סך כל הייבוא החודשי של דלק תעשיתי דרך מעבר נחל עוז

מערכת בריאות רעועה מתמודדת עם אלפי נפגעי העימות; שיפור חל רק בייבוא ציוד רפואי

מערכת הבריאות של עזה, שהייתה רעועה ממילא עקב 18 חודשי המצור, התמודדה עם אתגרים רציניים במהלך שלושת השבועות של הלחימה. ההגבלות על הייבוא, מאז יוני 2007, יחד עם העדר אפשרות לעדכון הידע של עובדי הרפואה והקרע בין הפלסטינים בעזה לרמאללה ולשכם פגעו בזמינות הטיפול הרפואי ובאיכותו. עם תחילת ההתקפה הצבאית הישראלית התמודדה מערכת מוחלשת זו עם שטף עצום של פציעות חמורות.

בכל בתי החולים של משרד הבריאות (MoH) הוכרז מצב חירום עד ה-22 בינואר. עשרה מרכזי עזרה ראשונה (PHC) סיפקו אף הם טיפולי חירום. מערכת שירותי החירום טרום-אשפוז הייתה מאורגנת למדי: למרות גלי הנפגעים, פצועים מרובי פציעות ותנאי ביטחון קשים, פונו רוב הנפגעים במהירות מאתרי הפגיעה לחדרי המיון לקבלת טיפולי חירום.

מתוך 5380 הנפגעים, עליהם דיווח משרד הבריאות, התקבלו 2142 נפגעים (40%) לבתי החולים המרכזיים בעזה, בעיקר לביה"ח שיפא. קיימת דאגה למצבם של מאושפזים עם פציעות, כוויות ובעיות כירורגיות שיתכן ושחררו מביה"ח מוקדם מדי. המעקב הלקוי יכול היה לגרום לסיבוכים (למשל: זיהומים, צלקות כווייה וסיבוכים

המיועד לתעשייה. סכנת קריסה ריחפה מעל פרנסתם של 14,000 חקלאים, רועים ודייגים בגין הצמצום הדרסטי של החקלאות והדייג.

המבצעים הצבאיים הישראליים גרמו לשחיקה נוספת בפרנסתם של הפלסטינים. האוכלוסייה החלשה שקעה עמוק יותר בעוני. אלפי משפחות, שמפרנסיהן נהרגו או הפכו לבעלי מום, איבדו את מקור הכנסתן. משפחות שהתפרנסו מחקלאות ודייג נפגעו בשל ההרס הנרחב של אדמות חקלאיות, משקי בקר, צאן תרנגולות ושפנים והנזק שנגרם לצידון של סירות הדייג.²⁴ מעבר לכך, לאלפי המשפחות שבתיהן נהרסו בהפצצות נוסף עתה נטל כלכלי כבד.²⁵ צירוף זה של בעיות יחד עם ההרס הנרחב של תשתיות ציבוריות גרם לצמצום בשירותים הציבוריים וביזמות הכלכלית, שהביא להאטה בקליטת עובדים במגזר הציבורי והפרטי כאחד.²⁶

במהלך המבצע חלה ירידה משמעותית בזמינותו ובאיכותו של המזון הטרי בשווקים, בעקבות הפסקת הייצור במהלך הקרבות ותהליכי ריקבון במוצרים הקיימים. ניכר מחסור בחיטה וקמח, מרכיבי המזון העיקריים. האספקה המוגבלת של גז לבישול ומים הקשתה על משפחות ומוסדות להכין אוכל, ופגעה גם במאפיות. גם בעקבות הפסקת האש מוגבלת גישת מרבית האוכלוסייה למזון, בשל עליית מחיריהם של חלק מהמצרכים ומחסור במזומנים. מהערכות מקדמיות עולה כי המבצע הצבאי העלה את רמת חוסר הביטחון במזון ב-20% כך ש-75% של האוכלוסייה סובלים מהעדר ביטחון במזון.²⁷ צירוף כלל הנתונים מגביר את הסבירות כי לעליית התלות בסיוע כתוצאה מן המבצע. לפני ה-27 בדצמבר 80% מהאוכלוסייה קיבלה סיוע כלשהו (אם כי לא על בסיס קבוע).

ליקויים באספקת החשמל בשל מקים ומחסור בדלק

במהלך ינואר הועברו כ-3.8 מיליון ליטרים דלק תעשייתי לתחנת הכוח של עזה (GPP) דרך מעבר נחל עוז – עלייה של למעלה מ-50% לעומת הממוצע החודשי בשני החודשים הקודמים. אולם כמות זו היא רק 27% מהכמות הנחוצה להפעלת תחנת הכוח במלוא ההספק. כמות הדלק המוגבלת גרמה, במהלך העימות, לסגירת תחנת הכוח לפרקי זמן ממושכים. נזקים לשנאים ולקווי מתח מרכזיים, בצירוף הנגישות המוגבלת של צוותים לאזורים שניזוקו, גרמו לכך של-60% מתושבי רצועת עזה לא הייתה אספקת חשמל במשך מרבית ימי המבצע הצבאי. בעיקר נפגעו העיר עזה וצפון הרצועה, עם מספר אזורים ללא אספקת חשמל במשך 14 ימים ואזורים אחרים עם הפסקות חשמל ביום.²⁸

הישראליות גרמו לעקירתם של אלפים מתושבי עזה. רבים מתוכם פנו למקלטים שפתחה אונר"א או שהו אצל קרובי משפחה. אונר"א, סוכנויות האו"ם הצלב האדום/הסהר האדום הפלסטיני וארגונים מקומיים וזרים רבים הגישו סיוע הומניטרי מידי לעקורים, אם במקלטי אונר"א או אצל משפחות מארחות. (לפרטים אודות מספר העקורים ר' לעיל בסעיף העוסק בהגנה). אונר"א לקחה על עצמה לספק מדי יום לכל מקלט מי שתיה ופיתות, אך מלאי השמיכות, המזרונים ושאר מצרכי המזון ופריטים שאינם מזון (NFI) לא הספיקו כדי לספק את צרכי מספרם הגדל של העקורים. מספר INGOs הצליחו לספק יריעות פלסטיק, שמיכות וחבילות מזון, למרות קשיי הגישה.³³

סקר של הרס ונזק לבתים, בראשות תוכנית הפיתוח של האו"ם (UNDP), נערך מיד עם הפסקת האש. מהסקר עולה כי 3,354 בתים נהרסו כליל ו-11,123 ניזוקו חלקית. הסקר נערך ע"י מהנדסים שבדקו נזקים ליחידות דיור. את הנזק הרב ביותר ספגו שתי הנפות של צפון רצועת עזה, בהם ממוקמים 65% מהבתים שנהרסו כליל. הסקר מצא 1,436 בתים שנהרסו בצפון הרצועה ו-752 בנפת עזה. אונר"א מעריכה כי לשיקום יחידת דיור אחת ידרשו כ-4000\$.

מערכת החינוך ספגה מכה קשה

כיוון ש-56% מתושבי רצועת עזה הם מתחת לגיל 18, ילדים ובני נוער נפגעו באופן לא פרופורציונלי כתוצאה מהמבצע הצבאי האחרון. כל הילדים ובני הנוער החיים ברצועת עזה נפגעו במידה כלשהי. מדיווחים שוטפים עולה כי 7 בתי"ס בצפון הרפואה ספגו נזקים כבדים ו-150 בתי"ס יסודיים נפגעו באופן חלקי. כל בתי"ס ברצועת עזה היו סגורים מה-28 בדצמבר עד ל-24 בינואר. במהלך תקופה זו לא נערכו בחינות סיום הסמסטר והתלמידים הפסידו יותר מעשרה ימי לימודים, בהתחשב בכך שחופשת החורף חלה בין ה-10 ל-23 בינואר. לא ברור כמה הילדים, בני הנוער והמורים חזרו לבתי"ס בסוף ינואר, למרות דיווחים על נוכחות של כ-80% מהתלמידים. הנוכחות בבתי"ס של אונר"א עומדת על 90%. הדרכים לבתי"ס עודן מסוכנות, בעיקר לילדים, בשל הימצאות שרידי לחימה (ERW) באזורים בהם נפלו טילים ופצצות; בימים הסמוכים להפסקת האש נהרגו שני ילדים פלסטיניים באל זיתון מהתפוצצות תחמושת נפל. בתי"ס, שב-60% מתוכם לומדים במשמרות כפולות ואשר אולי יאלצו לעבור לשלוש משמרות לימודים ביום, אינם ערוכים לקליטת תלמידים נוספים.

אחרי ניתוח). פציעות רבות הסתיימו במומים כקטיעת איברים ועיוותים. חלק מן הנפגעים יהפכו לבעלי מום אם לא יקבלו טיפולי שיקום מידיים ושירותים מקצועיים ספציפיים, כגון התאמת פרוטזות. כ-30% של הפצועים יסבלו ממומים במשך זמן רב.²⁹

בנוסף, בעת ההפצצות נפגעו מתקנים רפואיים ואחדים מאנשי צוותי הרפואה הפכו לקרבנות. במהלך שלושת השבועות של המבצע הצבאי נהרגו 16 עובדי רפואה ו-26 נפצעו תוך מילוי תפקידם. ההפצצות הישראליות גרמו נזק או הרסו 29 אמבולנסים ופגעו במתקנים רפואיים. מתוך כלל 122 מוסדות הבריאות ברצועת עזה 48% (58) נפגעו או נהרסו בעקבות הפגזות. מתוכם – 15 בתי חולים ו-43 מרפאות לטיפול ראשוני.³⁰ ב-15 בינואר נפגע בשתי הפגזות ביה"ח אל-קודס, הממוקם במתחם הסהר האדום הפלסטיני בעיר עזה. עקב כך נסגר ביה"ח וכ-100 חולים מאושפזים פונו והועברו לביה"ח שיפא.

מעורר דאגה במיוחד הוא מצבם של החולים הכרוניים. מוערך כי כ-40% מביניהם הפסיקו לקבל טיפול בגלל העדיפות שהעניקה המערכת העמוסה לטיפול בפצועים. מצבם של רבים מהחולים הכרוניים הוחרף עקב הפסקה כמעט מוחלטת של הליכי הפניית חולים לבתי"ח בגדה המערבית ובישראל. במהלך הלחימה הייתה המחלקה להפניית חולים לחו"ל (RAD) סגורה. RAD נפתחה רק ב-18 בינואר והחלה בטיפול בבקשות הפנייה של חולים מתחומים שונים. כתוצאה מכך מספר מסמכי ההפנייה בינואר קטן משמעותית בהשוואה לדצמבר 2008. יתירה מזאת, בעקבות סגירת מעבר ארז למשך מרבית ינואר רק 34 חולים בעלי אישור כניסה, מתוך 113 חולים שהגישו בקשות להפניה, עברו דרך מעבר ארז.

לעומת זאת מצב האספקה הרפואית, כולל תרופות, מוצרים מתכלים וציוד השתפר בהדרגה במהלך ינואר, בעקבות כניסת מספר הולך וגדל של משאיות, טעונות מוצרים אלה, דרך רפיח ומעבר כרם שלום.³¹ יחד עם זאת, מערכת הבריאות לא יכלה לנצל שיפור זה במלואו בשל מספר גורמים, ביניהם מועדי התפוגה הקרובים של חלק מהתרופות והאתגרים הלוגיסטיים של אחסון, מיון וחלוקת האספקה במהלך הוהלחימה וההפצצות. על רקע זה נדרשת הערכה רחבה יותר על מנת לברר את השפעת זרם האספקה הרפואית על מערכת הבריאות ולבדוק חסרים שנתרו.³²

הסיוע לעקורים ואומדן הנזקים עודם נמשכים

הנזקים וההרס שנגרמו לבתי במהלך ההפצצות

למרות ש-705 מהבארות ברצועת עזה פועלים, עדיין יש אזורים בהם אין אספקת מים עקב נזקים לרשת המים המקומית, כולל 1,000 בני אדם בבית חנון. מפעל טיהור השפכים בעזה תוקן חלקית ונפסקה דליפת שפכים לשדות הסמוכים. הודות לתיקונים נוספים ברשת אין עוד הצפות ביוב ברחובות בית חנון ובית להייה.

מבצע "עופרת יצוקה" גבה מחיר פסיכו-סוציאלי כבד מתושבי רצועת עזה

שלושה שבועות של הפצצות ללא הפסקה מן האוויר, מן הים ומהיבשה פגעו קשות במצבם הפסיכו-סוציאלי של תושבי רצועת עזה, בעיקר בילדים. אחד מיסודות בריאות הנפש והרווחה הוא תחושת הביטחון הנובעת מחיים בסביבה בטוחה ותומכת. חייהם של תושבי עזה התרסקו בעקבות מותם ופציעתם של בני משפחה, העקירה הנרחבת, חוסר האפשרות למצוא מקלט בטוח מפני החשיפה לסכנת חיים ולאירועים מאיימים. אירועים אלה, שנוספו על הרס הבתים, בתיה"ס, מוסדות הבריאות וגני המשחקים, וההפרה החמורה של חיי המשפחה והקהילה התומכת גרמו לערעור הרווחה הנפשית אצל ילדים ומטפלים. כל מה שנחשב "נורמלי" – הופך הפגיעה הפסיכו-סוציאלית של האירועים האחרונים על תושבי רצועת עזה תימשך, ככל הנראה, במשך שנים; אחדים לעולם לא יחלימו לגמרי.

התמיכה פסיכולוגית ופעולות בריאות הנפש שמעניקים יוניצ"ף וארגון הבריאות העולמי מתמקדות במתן מענה לצרכים הפסיכו-סוציאליים של האוכלוסייה באמצעות שילוב ותיאום של המאמצים, ההתערבויות והתכניות של ארגונים שונים לבריאות הנפש. קווי עזרה ראשונה נפשית החלו לפעול בשבוע השני של המבצע הצבאי. פעולות הסיוע לאחר הפסקת האש מתמקדות ב: הערכת ההשפעה של המשבר; מתן הדרכה טכנית, תמיכה והכשרה לארגוני בריאות הנפש הקיימים, כדי להבטיח תגובה וטיפול טובים יותר בהשפעות המשבר על בריאות הנפש; מתן תמיכה לוגיסטית ומבצעית לטיפול בצרכים דחופים (כתרופות פסיכיאטריות); ושיקום דחוף של מבני שירותי בריאות הנפש שניזוקו במהלך המבצע.

הגדה המערבית

הרוגים ופצועים בגל הפגנות מחאה בגדה המערבית

מספר רב של הפגנות שמחו על המבצע הצבאי הישראלי ברצועת עזה נערכו ברחבי הגדה המערבית. הפגנות אלה נוספו על ההפגנות הקבועות נגד הגדר

קואליציה חינוכית בראשות יוניצ"ף ו-SAVE THE CHILDREN החל לפעול ב-20 בינואר. הערכות מצב החינוך (הפורמאלי והבלתי פורמאלי) נערכו ע"י ארגונים/חברים שותפים בקואליציה כדי להבטיח זיהוי צרכים חשובים וסיפוקם. נחוץ סיוע מיידי בסיפוק מקומות לימוד בטוחים, באמצעות שיקום בתי"ס שניזוקו ונהרסו במהלך המבצע, כמו גם הבטחת סילוקם של כל ה-ERW. בנוסף חיוני לספק לכל בתי"ס שנפגעו מורים וחומרי לימוד ולהתחיל במאמצים לטיפול בהשפעות הפסיכולוגיות העצומות של המבצע הצבאי על התלמידים והמורים. גם פינוי ההריסות הוא בעיה עמה מתמודד המגזר החינוכי. מספר הנזקקים המשווער להתערבות הארגונים כולל את כל הילדים מגני הילדים ועד לגיל הכניסה לאוניברסיטה (גילאי 18-3), שהם כ-740,000 נפש כמה אלפי סטודנטים.

נזק משמעותי לתשתיות המים והביוב

שירותי המים והתברואה, שנפגעו ממילא ב-18 חודשי המצור בשל איסור על הכנסת חלפים, חומרי בניין ודלק לרצועת עזה, נפגעו קשה במהלך הלחימה. בשיאו של המבצע לכ-500,000 פלסטינים לא היו מים זורמים, זאת משום שהרשויות הישראליות לא אפשרו לאנשי שירותי המים (CMWU) לבצע בבטחה תיקונים במערכות המים והביוב שנפגעו. 500,000 פלסטינים נוספים קיבלו מים רק מספר שעות בשבוע, ויתר האוכלוסייה קיבלה מים זורמים למשך 4-6 שעות מדי 2-3 ימים.

מתקני השירותים במקלטים הציבוריים ובמרכזים הקהילתיים עמדו בלחץ רב עקב הזרימה המסיבית של מבקשי מקלט וכתוצאה מכך שררו בהם תנאים בלתי היגייניים. בעיקר נפגעו בתיה"ס. הנזק למערכת הביוב ולתחנות השאיבה פגע באלפי בני אדם שנחשפו להצפות ביוב במספר רחובות.

ב-10 בינואר, במהלך המבצע הצבאי, נפגע המתקן לטיהור שפכים, הממוקם דרומית-מערבית לעיר עזה. כתוצאה מכך נפגעה קשה גדה של אחת מבריכות הטיהור, ו-200,000 מטרים מעוקבים של שפכים זרמו לשדות הסמוכים. בנוסף, באותו יום נפגע גם אחד מצינורות מתקן הטיהור. הנזק גרם לדליפה משוערת של כ-20,000 מטרים מעוקבים של שפכים ביום עד ל-23 בינואר.

ממצאים ראשוניים של הערכת מצוקת המים במשקי בית, שנערכה ע"י הקבוצה ההידרולוגית הפלסטינית, העלו כי כ-5,700 דודי מים נהרסו כליל וכ-2,900 ניזוקו. בשני אזורים נהרסו 50% מרשת המים ובאזורים אחרים מגיע הנזק לרשת המים ל-30-35%. נכון ל-29 בינואר,

יום, מדי שבוע ו/או על בסיס עונתי. בעלי האישורים חייבים לעמוד בתורים ארוכים על מנת לקבלם ולעבור חיפוש בגופם ובחפציהם בטרם תותר להם הגישה לאדמותיהם. קיימות הגבלות גם על מעבר מכוניות, חומרים וציוד חקלאי. ההגבלות, הנובעות מאופן הניהול הנוקשה של מתן האישורים והמעבר, מצמצמות מאוד את ההזדמנויות לעיבוד הקרקע, ופוגעות בחקלאות ובפרנסתם של הכפריים.

שנערכו בינואר בכפרים נעלין ובילעין (רמאללה), יעוש (קלקיליה) ומאזארה (בית לחם). במספר הפגנות התפתחו התנגשויות אלימות בין מפגינים שיידו אבנים לבין כוחות הביטחון הישראליים שהשתמשו באש חיה, בכדורי מתכת מצופים בגומי, בגז מדמיע ובמכות. במהלך ההפגנות נהרגו שלושה פלסטינים, ביניהם נער בן 15, ו-130 אחרים נפצעו, ביניהם 53 ילדים. בעיר חברון בהפגנות דומות, נפצעו מספר מפגינים על ידי כוחות הביטחון הפלסטיניים.

בצפון הגדה המערבית חיים כ-10,000 פלסטינים בשטח הסגור, ומאז אוקטובר 2003 הם זקוקים לאישור של "תושבי קבע" כדי להמשיך להתגורר בבתיהם. הם מנותקים משאר חלקי הגדה המערבית ומשירותי בריאות וחינוך, המצויים בד"כ מזרחית לגדר. ילדים, חולים ופועלים נאלצים לעבור דרך השערים בגדר כדי להגיע לבתיהם, למוסדות הבריאות ולמקומות העבודה וכדי לקיים קשרי משפחה וקשרים חברתיים.³⁵

אזורים נוספים בין הגדר לקו הירוק הוכרזו כשטחים סגורים

בינואר הוציאו הרשויות הישראליות צווים צבאיים שהכריזו על השטח בין הגדר לקו הירוק בנפות חברון, סלפית, רמאללה, ובית לחם ובין הגבלות המוניציפליים של ירושלים לצפון בית לחם כעל שטח צבאי סגור ("מרחב התפר"). צו זה בא בעקבות צו דומה שהכריז על השטח בין הגדר לקו הירוק בנפת חברון כעל שטח צבאי סגור. אלה הצווים הראשונים מסוג זה שהוצאו מאז אוקטובר 2003, אז הוכרז כל השטח שבין הגדר לקו הירוק בנפות ג'נין, טול כרם וקלקיליה שטח צבאי סגור. בהסתמך על מעקב שעורכת OCHA מאז 2003 על השפעת הגדר על קהילות בצפון הגדה המערבית, הצווים החדשים מעוררים דאגה רבה מבחינה הומניטרית.

בינתיים ממוקמות בשטחים שהוכרזו סגורים שכונה אחת, דאחיית אל-באריד, בירושלים המזרחית ושלוש משפחות פלסטיניות בדרום חברון. אולם עם השלמת הגדר צפויים כ-35,000 פלסטינים לחיות בשטחים הסגורים בין הגדר לקו הירוק, מתוכם כ-22,000 בני אדם בתשעה ישובים סמוך לגוש עציון בנפת בית לחם. תושבי ישובים אלה יתקשו להגיע לשוק, לשירותי בריאות ולחינוך גבוה בעיר בית לחם עם הכרזה על שטחי מגוריהם כשטחים סגורים. קטע זה של הגדר ינתק את הרצף הטריטוריאלי בין העיר בית לחם לשטחים החקלאיים, ויפגע בפוטנציאל הצמיחה האנושי והמסחרי של העיר.

עד להכרות האחרונות נדרשו פלסטינים הרוצים לגשת לאזורים מעבר לגדר לתאם זאת מראש עם צה"ל. בשטח שהוכרז שטח צבאי סגור נדרשים הפלסטינים, כדי להגיע לאדמותיהם הנמצאות מעבר לגדר, לקבל מצה"ל אישור "מבקר". בצפון הגדה המערבית החמירו הדרישות ממקבלי האישורים. הפונים לקבלת אישור או לחידושו נאלצים לעבור בדיקות ביטחוניות ולהוכיח קשר לאדמותיהם באמצעות הצגת אישורי מיסוי קרקעות שלא קל להשיגם. פניות של עובדים חסרי קרקע נדחות על בסיס קבוע – לפונים בעלי רישום ביטחוני אין כל סיכוי לקבלת אישור ואת אלה שנדחו מספר פעמים מרתיעים מפניה נוספת. אופן הקצאת הרישיונות גורם לכך שבמשפחות אחדות יש יותר ממורשה אחד, בעוד שבאחרות יש רק בעל אישור אחד (לא תמיד המתאים או החזק במשפחה) ולמשפחות רבות לא ניתן אישור כלל. על פי סקר שערכו UNOCHA ו-UNRWA ב-67 ישובים בצפון הגדה המערבית, שלאחר השלמת הגדר ניתנים אישורי כניסה לפחות מ-20% מהחקלאים שעובדו בעבר את אדמותיהם בשטח הסגור.³⁴

גוברת הדאגה נוכח הבצורת הצפויה

כמות הגשם הזעומה מתחילת החורף מגבירה את הסבירות כי 2009 תהיה שנת הבצורת השנייה ברצף בשטח הפלסטיני הכבוש, בעיקר בגדה המערבית. זהו המצב גם במדינות השכנות, כולל סוריה, ירדן וישראל. על פי רשות המים הפלסטינית, קיבלה הגדה המערבית, נכון לאמצע ינואר 2009 רק 26% ממוצע הגשמים הרב שנתי לתקופה זו. גם אם בפברואר ובמרץ ירדו כמויות גשם גדולות צפויה רמת הגשמים לכל העונה הגשומה ב-2008-9 להיות נמוכה מהמוצע הרב שנתי.

בעיקר ייפגעו ישובים שאינם מחוברים לרשת המים והתלויים במידה רבה במקורות מים מסורתיים כמעיינות ומקווי מים. מדובר בכ-200 ישובים שמספר כל תושביהם עומד על כ-200,000. דאגה מיוחדת נוגעת לרועים ולבדואים בדרום-מערב הר חברון, במורדות המזרחיים

על המעטים שזוכים לקבל אישור לעבור דרך אחד מ-70 השערים והמחסומים של הגדר, הנפתחים מדי

שנערכה בסוף ינואר. התכנית כוללת 106 NGOs ו-82 פרויקטים של האו"ם ומיועדת לספק את הצרכים ההומניטריים הדחופים וצרכי השיקום הראשוניים של כ-1.4 מיליון בני אדם ברצועת עזה.

המגבית מחליפה את התכנית לסיוע הראשוני ולמימון צרכים מיידיים עליה הוכרז באמצע ינואר שביקשה 117 מיליון \$ לפעולות הומניטריות דחופות. מגבית החירום מכילה גרסה מתוקנת של

רכיב המימון החדש לעזה בפנייה המשולבת (CAP Opt 2009) כולל: 209 מיליון \$ לפרויקטים חדשים, 270 מיליון \$ לפרויקטים קיימים של CAP oPT בעדיפות גבוהה, ועלויות בתקצוב פרויקטים קיימים בעדיפות גבוהה בסך כולל של 134 מיליון \$. הסיכום הכולל ל CAP 2009 לגדה המערבית ולרצועת עזה הוא 876 מיליון \$. ה-CAP לשנת 2009 ייבדק בהמשך השנה.

ב-CAP נכללת גם הקרן לסיוע הומניטרי (HRF) המאפשרת מימון גמיש עבור צרכים קריטיים ברצועת עזה. כיום אושרו 14 פרויקטים המספקים מענה למגוון צרכים דחופים כולל פינוי מוקשים, וחלוקת שמיכות ומזון טרי כדי למנוע עליה בשיעורי התת-תזונה.

של בית לחם ובאזורים מסוימים בירושלים המזרחית, בנפת רמאללה ובבקעת הירדן, התלויים בגשמים לא רק לצרכי משק הבית ובעלי החיים אלא גם לחידוש הצמיחה בשטחי המרעה. פרנסתם נפגעה ממילא עקב הבצורת והכפור ב-2008 ומהאמרת מחירי המספוא. כגיעותן של אוכלוסיות אלה מחריפה עקב הגבלות התנועה שהטילו הרשויות הישראליות, המונעות גישה למעיינות, למקווי מים ולשטחי מרעה. כ-80% מתקציב סוכנויות הסיוע ב-2008, המיועד לאספקת מים לאוכלוסיות פגיעות, הוקדש לשינוע.

תוצאות הבצורת הצפויה ב-2009 יכללו כנראה: התפרצויות שלשולים עקב שימוש במים באיכות ירודה; אובדן פרנסה של רועים שיעדיפו למכור את עדריהם בשל חוסר יכולת לרכוש מספוא; ונדידת מספר גדול של בני אדם לאזורים אחרים בגדה המערבית, בחיפוש אחר שטחי מרעה ומקורות מים.

בשלב זה נרקמת תוכנית, להבטחת תצרוכת המים הבסיסית של משקי בית ועדרים, ע"י סוכנויות האו"ם ו-45 ארגונים לא ממשלתיים, לאומיים ובינלאומיים.

עלייה באבטלה בגדה המערבית ברבעון האחרון של 2008

על פי הסקר האחרון של כוח העבודה, שנערך ע"י הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה (PCBS), הגיעה האבטלה בגדה המערבית, ברבעון האחרון של שנת 2008, ל-20.7%, עלייה של 4.4% לעומת הרבעון הקודם (16.3%)³⁶. עלייה זו נובעת מצמצום התעסוקה בחקלאות ובשירותים. אחוזי האבטלה הגבוהים ביותר נרשמו בנפות טול כרם (30.3%) וקלקיליה (31.5%), בעוד שבנפות ירושלים ויריחו אחוזי האבטלה היו נמוכים יותר - 14.2% ו-13%. הגבלות התנועה מהוות גורם מכריע בהימשכות העלייה באחוזי האבטלה.

ממידע מקוטע שנאסף מהנזקקים למרכז העבודות היוזמות של אונר"א בנפת ג'נין עולה כי הידרדרות במצב הכלכלי גורמת ליותר פלסטינים, שאין בידם אישור, להיכנס לישראל כדי לחפש עבודה. בכך הם נחשפים לקנסות ולסיכון במעצר, אם ייתפסו ע"י כוחות הביטחון, כמו גם לניצול ע"י מעסיקהם הישראליים.

מימון

מגבית חירום למען רצועת עזה

ב-2 בפברואר הושקה בג'ניבה מגבית חירום למען עזה, ע"י ג'והן הולמס, סגן מזכ"ל האו"ם לנושאים הומניטריים ומתאם סיוע החירום. המגבית, המבקשת לאסוף 613 מיליון דולר, משקפת את תוצאות הערכת הצרכים

מגזר/מקבץ	הצורך במיליוני \$	מימון עד כה ב-\$	% הכיסוי
חקלאות	29.5	-	0%
תזרים מזומנים \ עזרה במזומנים	92.3	13.2	14%
שירותי תיאום וסיוע	29.8	5.7	19%
שיקום ראשוני	27.5	-	0%
חינוך	46.3	1.8	4%
ביטחון במזון ותזונה	153.5	34.6	23%
בריאות	46.2	6.1	13%
הגנה	5.5	-	0%
בריאות הנפש	38.4	1.6	4%
שונות	-	0.9	.
מחסה ופריטים שאינם מזון	119.1	12.8	11%
מים, תברואה והיגיינה	25.2	5.5	21%
סה"כ	613.3	82	13%

מוערך ביותר משני מיליון\$. מקור: "השפעת המלחמה על הדינג ברצועת עזה", ינואר 2009.

25. PCBS מעריכה כי יותר מ-17,000 בתים ניזוקו או נהרסו (יותר מ-4,000 נהרסו כלי). דוח על הפסדים ראשוניים בכלכלת רצועת עזה, כתוצאה מתוקפנות ישראלית. ינואר 2009.

26. PCBS - דוח על הפסדים ראשוניים בכלכלת רצועת עזה, כתוצאה מתוקפנות ישראלית. ינואר 2009. ו-PCEDAR מעריכים את כלל ההפסדים הכלכליים הישירים ב-1.9 מיליארד דולר. PCEDAR מעריכה את ההפסדים והנזקים לבתי אזרחים ב-330 מיליון (17%), נזקים למגור הפרטי, כולל אדמה חקלאית, סדנאות ובתי חרושת ב-90 מיליון (5%) ונזקים לתשתיות ב-150 מיליון (8%).

27. מגבית החירום למען עזה 2009. הערכה זו מתבססת על סקר משותף של WFP/FAO/UNRWA סקר מהיר של ביטחון במזון, אפריל 2008, שהעלה כי ל-56% מתושבי רצועת עזה אין ביטחון במזון.

28. http://www.ochaopt.org http://www.ochaopt.org/ ochaopt.org" http://www.ochaopt.org הערכה שנמסרה על תת הקבוצה העוסקת בכנות, שהיא חלק ממערך תיאום הבריאות בשטח הפלסטיני הכבוש

30. WHO מצב הבריאות ברצועת עזה, 4 בפברואר 2009.

31. עזרה רפואית לפלסטינים (MAP). עדכון מצב: MoH מחסני התרופות והמרכזיים בעזה דוח הערכת שטח. 27 בינואר 2009.

32. WHO הערכת צרכים ראשוניים בתחום הבריאות. 29 בינואר 2009

33. NGOs כללו Islamic Relief, CARE International, CHF International, Save the Children ו-UNRWA/UNOCHA דוח מיוחד: משטר אישורי המעבר בשערי הגדר לאחר ארבע שנים: השפעה על המצב ההומניטרי בצפון הגדה המערבית (http://www.ochaopt.org/documents/OCHA_SpecialFocus_ BarrierGates_2007_11.pdf). מספר זה חוזר שנית בסקר מעקב באותם ישובים במאי-יוני 2008.

35. UNOCHA דוח מיוחד: לאחר שלוש שנים השפעה על המצב ההומניטרי של הגדר מאז חות הדעת של בית הדין הבינלאומי, יולי 2007. (http://www.ochaopt.org/documents/ICJ4_Special_Focus_July2007.pdf)

36. שיעורי האבטלה מתבססים על הגדרת ארגון העבודה הבינלאומי (ILO) הכולל מובטלים כשיירים המחפשים עבודה באופן אקטיבי. בתחשב במיאושים, דיינו אלה שחדלו לחפש עבודה, מוערך שיעור האבטלה ב-26.4% ברבעון השלישי של 2008 לעומת 24.4% ברבעון השני ב-2008.

הארגונים הבאים, בהם סוכנויות או"ם, ארגונים בינלאומיים, וארגונים המעורבים בארגון קבוצות עבודה סיפקו מידע לדו"ח:

United Nations Children's Fund (UNICEF), United Nations Development Program (UNDP), United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (UNESCO), United Nations Food and Agricultural Organization (FAO), United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), United Nations Office for the High Commissioner of Human Rights (OHCHR), United Nations Population Fund (UNFPA), United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (UNRWA), United Nations Special Coordinator for the Middle East Peace Process (UNSCO), World Food Program (WFP), World Health Organization (WHO), Al Haq, Badil, Save the Children (UK), Defence of Children International – Palestine Section (DCI-PS), Oxfam GB, Palestine Hydrology Group (PHG) and members of the Temporary International Mechanism. (TIM).

לקבלת מידע נוסף אנא צרו קשר עם מר יחזקאל ליין
טלפון 582 9962 - 02 דוא"ל: lein@un.org

1. 20 ינואר 2009, מזכ"ל האו"ם באן קי-מון, "נאום פתיחה של מסיבת עיתונאים" בעזה.

2. גבולות עזה סגורים כמעט באופן סוטאלי למעבר בני אדם מאז הטלת הסגר בינוי 2007, מאז השתלטות החמאס על עזה.

3. פורסם על ידי MoH ב-8 בפברואר 2009. המספרים לא כוללים אנשים שמתו במהלך הלחימה כתוצאה מהיעדר גישה לשירותי בריאות, ולא אלו שמתו או נפצעו לאחר ההכרזה על הפסקת האש.

4. לפי נתונים של ארגון זכויות האדם הישראלי, בצלם, כוחות הביטחון הישראליים הרגו 1070 פלסטינים בגדה המערבית וברצועת עזה מתחילת האינתיפאדה הראשונה ב-9 בדצמבר 1987 ועד חתימת "הסכם העקרונות" על ידי ישראל ואש"ף ב-13 בספטמבר 1993. (X - חסר מספר בטקסט באנגלית) נהרגו על ידי כוחות הביטחון בין 9 בדצמבר 1987 ו-28 בספטמבר 2000. ראה: http://www.btselem.org/English/Statistics/First_Intifada_Tables.asp

5. לפי ההצהרה: "continued%20escalation%20in%20and%20around%20Gaza%2029%20Dec.pdf" דיווח למועצת הביטחון על המצב במזרח התיכון, 27 בינואר 2009. לעיון מקוון: http://www.ochaopt.org/gazacrisis/admin/output/files/ocha_opt_gaza_crisis_security_briefing_2009_01_26.pdf

7. עמסו הראל, "מחקירת צה"ל עולה כי פגז טועה הוא שפגע בבניין האו"ם בעזה", הארץ, 10.1.09.

8. דיווח למועצת הביטחון על המצב במזרח התיכון, 27 בינואר.

9. UNDP, תמימות וגישות של תושבי רצועת עזה כתום ההתקפה הצבאית הישראלית, פברואר 2009, עמוד 16; קבוצת היעוץ למזרח הקרוב (NECG), עדכון חודשי תמימות פלסטיניות בנושאי פוליטיקה וכלכלה, ינואר 2009. תוצאות שני הסקרים מוטות כלפי מטה, ככל הנראה, מאחר והם נערכו באמצעות כניה לטלפונים קוויים, כך שאינם תופסים אנשים ללא טלפון, או אלו שלא שלטו שבו לבתיהם.

10. PRCS, עדכון מצב עזה, מכסה את התקופה שבין 07/01/2009 (09:00) ועד 08/01/2009 (09:00).

11. הצלב האדום הבינלאומי (ICRC): עזה: אבל וחורבן עם שוך הקרבות. לעיון מקוון: <http://www.icrc.org/web/eng/slteengo.nsf/html/palestine-update-180109?opendocument>

12. הצלב האדום הבינלאומי (ICRC), עזה: הצלב האדום הבינלאומי דורש גישה לפצועים, 7 בינואר 2009. לעיון מקוון: <http://www.icrc.org/web/Eng/slteengo.1nsf/html/palestine-news-0801091>

13. מרכז חדשות האו"ם, לעיון מקוון: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=29558&Cr=gaza&Cr1=unrwa>

14. תדרוך שנעשה על ידי מישל מונסט, דובר למזכ"ל האו"ם, מפקדת האו"ם, ניו-יורק, 20 בינואר 2009. עיון מקוון: http://www.un.org/News/oss/hiltes_arch_view.asp?HighID=1262

15. התקפות ללא הבחנה הן אלו אשר, בין השאר, "עושות שימוש באופנים ואמצעים לתקיפת מטרת צבאית ואזרחים, או מטרת שהן אזרחים ללא הבחנה". ראה: ג.מ. הנקארטו ל. דוסוולד-בק, המשפט הבינלאומי המנהיגי, כרך 1: עקרונות, ICRC, הוצאת כווצאת האוניברסיטה קימברידג', 2005, עקרון 12.

16. ראו לדוגמה, עמסו הראל, "צה"ל עושה שימוש בלתי תקין בפצצות זרחן ברצועת עזה", הארץ, 21 בינואר 2009.

17. ראו הודעה לעיתונות של Human Rights Watch ("ישראל: יש להפסיק את השימוש הבלתי חוקי בזרחן לכן בעזה", 10.1.2009) ואמנסטי אינטרנציונל (השימוש שעושה ישראל בזרחן לכן כנגד אזרחי עזה "כירור ובלתי ניתן להכשחה", 19.1.2009).

18. לעיון מקוון: <http://www.icrc.org/web/eng/slteengo.nsf/html/weapons-interview-170109>

19. Human Rights Watch, "ישראל: הפסיקי להפניז את העיר עזה", לעיון מקוון: <http://www.hrw.org/en/news/2009/01/16/israel-stop-shelling-crowded-gaza-city>

20. אמנסטי אינטרנציונל, "הצבא הישראלי עשה שימוש בפצצות מזרר כנגד אזרחי עזה", לעיון מקוון: <http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/news/israeli-army-used-flchettes-against-gaza-civillians-20090127>

21. PCHR, הפרות זכויות אדם פנים פלסטיניות ברצועת עזה, 3 בפברואר 2009, לעיון מקוון: http://www.pchrgaza.org/files/Reports/English/pdf_spec/Increase_rep.pdf. See also B'Tselem, Extra-judicial execution of alleged collaborators by Hamas, available at: http://www.btselem.org/English/Collaboration/20090126_Killing_of_Collaboration_Suspects_in_Gaza.asp

22. תת מזכ"ל המשרד ברשות הפלסטינית לענייני אסירים ברמאללה, זיאד אבו עין, יצא בהצהרה המזכירה 181 שמות של אנשים מעזה שהחמאס שמו כמטרה במהלך העימות. לפי הצהרה זו, 11 מאותם אנשים הוצאו להורג, נורו ברגליהם ול-112 שברו את הרגליים. לעיון מקוון: <http://www.maannews.net/en/index.php?opr=ShowDetails&ID=35455>

23. PCBS (הלשכה המרכזית הפלסטינית לסטטיסטיקה) מעריכה את היקף העוני ב-80% בשנת 2007. PECNDAR (המועצה הכלכלית הפלסטינית לפיתוח וקידום) טוענת כי ממדי העוני ב-2008 עולים בהתמדה הפסדים כלכליים ישירים כתוצאה מתוקפנות ישראלית ברצועת עזה. 20 בינואר 2009. מספר המובטלים מתבסס על הגדרה גמישה, הכוללת את הבלתי מועסקים, הפנויים לעבוד ומחפשים עבודה באופן אקטיבי, והמיאושים. בסקר כוח עבודה של הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה (PCBS) לרבעון השלישי ב-2008. ברבעון השני ב-2008 הוערך שיעור האבטלה ב-49%.

24. הפסדים ישירים ועקיפים למגור הדינג כלבד, כתוצאה ממבצעים צבאיים